Источник: **«Звязда»** **-** **2012-02-17**

Модныя паводзіны (пачатак)

Беларускую мову павінны прапагандаваць людзі паспяховыя, аўтарытэтныя, паважаныя і прыгожыя

Чвэрць стагоддзя таму Людміла Сяргей скончыла філфак БДУ і прысвяціла сябе працы настаўніцы роднай мовы і літаратуры. Цяпер яна — спецыяліст вышэйшай катэгорыі мінскай гімназіі №25 і кіраўнік творчай групы настаўнікаў-беларусістаў Заводскага раёна сталіцы. Яе заўсёды абіраюць у журы на школьных алімпіядах і навукова-практычных канферэнцыях. Але менавіта школьны ўрок быў і застаецца для настаўніцы крыніцаю творчасці і натхнення.

Калі людзі будуць чуць беларускую мову ад лепшых прадстаўнікоў нашага грамадства, то тады ўсе астатнія пачнуць больш ахвотна карыстацца беларускай мовай. Так лічыць Аляксандр Лукашанец, дырэктар Інстытута мовы і літаратуры імя Янкі Купалы і Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі: неабходна прапагандысцкая работа па папулярызацыі беларускай мовы, па стварэнні яе станоўчага іміджу. Пра тое, якім чынам яго можна ствараць, гаварылі напярэдадні міжнароднага Дня родных моў прадстаўнікі розных дзяржаўных ведамстваў.

Першы намеснік міністра культуры Беларусі Тадэвуш Стружэцкі:

— Мы, беларусы, у сваёй роднай Беларусі павінны любіць і шанаваць сваю родную мову. Гэта актуальна не толькі для нас. Моўная праблема сёння існуе ў многіх краінах. На жаль, шмат якія мовы сёння знікаюць. Сусветная супольнасць з трывогай пра гэта гаворыць, ЮНЕСКА звяртае ўвагу на тое, што роднай мове ў кожнай краіне павінна ўдзяляцца належная ўвага, з тым, каб яна не толькі захоўвалася, але і развівалася. Гэта праблема актуальная для Беларусі: так гістарычна склалася, што большая частка насельніцтва не ўжывае альбо рэдка ўжывае родную мову. Патрабуюцца высілкі ўсіх дзяржаўных, грамадскіх органаў, практычна ўсяго грамадства, каб сваю родную мову захоўваць, падтрымліваць, папулярызаваць. Нездарма па ініцыятыве Міністэрства культуры ў 2010 годзе распрацаваны план мерапрыемстваў па пашырэнні і папулярызацыі беларускай мовы ў жыцці грамадства на наступныя гады. Сёння ён для нас з'яўляецца планам дзеянняў не толькі таму, што зацверджаны на самым высокім узроўні, але і таму, што там закладзены важныя пазіцыі.

Сфера культуры сёння — адна з тых, дзе беларускай мовай імкнуцца карыстацца больш актыўна. Прычым не толькі культура беларусаў, якая ствараецца ў Беларусі. Родную мову вельмі ахвотна падтрымліваюць дыяспары, многія з іх маюць нават свае беларускамоўныя перыядычныя выданні, як, напрыклад, "Прамень", што выдаюць беларусы Латвіі. **Уладзімір Ламека, намеснік упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў,** адзначыў, што актыўна і плённа працуе па прапагандзе беларускай мовы каталіцкая царква: нядзельнае набажэнства кожную раніцу па-беларуску, прыгожа і аўтарытэтна гучыць з вуснаў святароў і вядучых іерархаў, добра валодае беларускай мовай мітрапаліт Кандрусевіч. Што тычыцца беларускай праваслаўнай царквы, то яна ў гэтым плане працуе: у 1989 годзе створана біблейская камісія пры беларускай праваслаўнай царкве на базе Свята-Петра-Паўлаўскага сабора. За гэты час "Святое пісанне" практычна перакладзена на беларускую мову.

У той час, як у Беларусі, напрыклад, назіраецца працэс зніжэння накладаў беларускамоўных СМІ, прызнала **Галіна ГУСАКОВА, кансультант Упраўлення друкаваных сродкаў масавай інфармацыі і знешніх сувязяў Міністэрства інфармацыі Рэспублікі**

Беларусь:"Большасць чытачоў аддае перавагу рускамоўным выданням". Але ў той жа час кнігавыдаўцы не збіраюцца страчваць свае пазіцыі па выданні кніжнай прадукцыі на беларускай мове, запэўніла **Алена Шыцік, вядучы спецыяліст упраўлення выдавецкай дзейнасці і кніжнага гандлю Міністэрства інфармацыі:** "На беларускай мове ў 2011 годзе пабачыла свет 940 найменняў кніг і брашур. Агульны тыраж — каля 3 мільёнаў экзэмпляраў. Некаторыя прыватныя выдавецтвы ажыццяўляюць выпуск кніг на беларускай мове, летась яны выпусцілі 155 найменняў кніг".

Але найбольш горача можна абмяркоўваць праблемы беларускамоўнай адукацыі. Хоць тут, па словах **вядучага спецыяліста інфармацыйна-аналітычнага ўпраўлення Міністэрства адукацыі Ірыны Булаўкінай,** ёсць баланс: "Вывучэнне беларускай мовы пачынаецца амаль з першага класа. Адводзіцца аднолькавая колькасць гадзін на вывучэнне як беларускай, так і рускай мовы". Скарачэнне колькасці школ з беларускай мовай навучання Ірына Уладзіміраўна таксама патлумачыла: "Вызначэнне статусу школ і класаў па мове навучання ажыццяўляецца згодна з рашэннем мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў і ў адпаведнасці з заявамі законных прадстаўнікоў дзяцей — бацькоў. На жаль, маладыя бацькі, якія маюць магчымасць выбару, аддаюць дзяцей у першы клас з рускай мовай навучання. Таму скарачаецца колькасць класаў з беларускай мовай навучання. Праблему трэба шукаць як у сям'і, так і ў грамадстве".

Таму большасць удзельнікаў дыскусіі пагадзілася з тым, што пачынаць варта з сябе. Але і звяртаць увагу на тых, хто паказвае прыклад.

Тадэвуш Стружэцкі:

— Ёсць надзённая задача ў дачыненні да беларускай мовы, якая можа стаць фактарам кансалідацыі грамадства. Бо калі беларускамоўны чалавек успрымаецца дзіваком, то гэта ненармальна. У Міністэрства культуры прыходзіць шмат лістоў грамадзян, занепакоеных станам беларускай мовы, вельмі многа крытычных заўваг у бок рэкламы (тут поле дзейнасці вельмі шырокае, можна вырашыць гэтую праблему граматна, на падставе заканадаўчай базы), узнімаюцца пытанні выкарыстання беларускай мовы ў транспарце, у іншых грамадскіх месцах. Тут без вялікіх высілкаў і пэўных фінансавых затрат мы можам нешта рабіць. А значыць, будзе фарміравацца тое асяроддзе, якое будзе падштурхоўваць людзей шырэй карыстацца беларускай мовай.

Ларыса Цімошык

(Працяг тэмы ў нумары за 21 лютага 2012г.)

Источник: «Звязда» - **21.02.2012**

Модныя паводзіны (працяг)

(Пачатак у нумары за 17 лютага 2012г.)

Сёння павінна вітацца любое беларускае маўленне

Пра тое, як кожны сваім персанальным удзелам можа паспрыяць пашырэнню выкарыстання беларускай мовы, разважалі на "круглым стале", які быў прысвечаны міжнароднаму дню роднай мовы. У Беларусі гэтае святае мае свае асаблівасці, — прызналі ўдзельнікі. Працягваем абмеркаванне тэмы.

Аляксандр Лукашанец, дырэктар** Інстытута мовы і літаратуры імя Янкі Купалы і Якуба Коласа Нацыянальнай Акадэміі Навук Беларусі**:

— Асноўная мэта Міжнароднага дня роднай мовы — падтрымка нацыянальных моў, культур, захаванне нацыянальнай адметнасці народаў, забеспячэнне права кожнага грамадзяніна карыстацца ў сваёй дзейнасці роднай мовай. Для нашай краіны правядзення дня роднай мовы мае сваю адметнасць, што звязана са спецыфікай моўнай сітуацыі. Гэта спецыфіка заключаецца ў наступным: калі для большасці краін і народаў ідэя дня роднай мовы накіравана на падтрыманне моў нацыянальных меншасцяў, то для нашай краіны аб'ектам пільнай увагі ў гэты дзень становіцца беларуская мова — дзяржаўная мова краіны і мова тытульнай нацыі. Таму што ў нас, нягледзячы на высокі заканадаўчы статус беларускай мовы, існуюць велізарныя праблемы з яе выкарыстаннем як рэальнага сродку зносін. Таму моўны вопыт Беларусі паказвае, што тыя праблемы, якія звычайна абмяркоўваюцца ў ходзе такіх мерапрыемстваў і такіх свят актуальныя нават для моў нацыянальных большасцей і моў з высокім заканадаўчым статусам.

Калі гаварыць пра праблемы існавання беларускай мовы ў сучасным грамадстве, то на сённяшні дзень трэба адрозніваць два аспекты. Першы: узровень развіцця сістэмы мовы, і яе становішча як сродку зносінаў у грамадстве. Калі гаварыць пра сістэму беларускай мовы, то я павінен сказаць, што беларуская мова сёння — гэта высокаразвітая літаратурная мова, якая можа паспяхова абслугоўваць усе патрэбы жыцця сучаснага грамадства, яна можа выкарыстоўвацца ва ўсіх сферах, ад попытавай да сферы высокіх камп'ютарных тэхналогій.

Па-другое: сёння сістэма беларускай мовы развіваецца ў рэчышчы тых агульных тэндэнцый, якія вызначаюць сучаснае развіццё ўсіх славянскіх моў. Гэта таксама гаворыць пра тое, што яна знаходзіцца ў кантэксце сусветнага моўнага працэсу. І цікавы момант, што нягледзячы на праблемы з яе выкарыстаннем у большасці афіцыйных сфер ужытку беларуская мова сёння рэальна пранікае ў тыя сферы, у якіх яе ў папярэдні перыяд не было. Перш за ўсё сфера інтэрнэт-камунікацый, прафесійная сфера, дзе беларуская мова выкарыстоўваецца як рэальны сродак зносін. Сёння беларуская мова рэальна запатрабаваная і мае тэндэнцыю да пашырэння ў многія сферах.

Што трэба рабіць, каб яна заняла тое месца, якое павінна займаць? Па-першае, неабходна строгае выкананне дзяржаўнага заканадаўства ў моўнай сферы. Я маю на ўвазе канстытуцыю, дзе сказана, што беларуская мова з'яўляецца дзяржаўнай мовай краіны. Гэта закон аб мовах рэспублікі Беларусь, у якім прапісаны правы грамадзян у сферы моўнага жыцця. Гэта выкананне плана, які прапанавала Міністэрства культуры. Неабходна павышаць беларускамоўную кампетэнцыю нашага грамадства. І гэта ў першыю чаргу задача сістэмы адукацыі. Я неаднаразова гаварыў, што сёння сістэма сярэдняй адукацыі з'яўляецца тым галоўным дзяржаўным інстытутам, які падтрымлівае беларускамоўную

кампетэнцыю беларускага грамадства. Часта многія дарослыя грамадзяне нашай краіны з беларускай мовай знаёмяцца ў школе і атрымліваюць навыкі яе практычнага карыстання.

Першы намеснік міністра культуры Беларусі Тадэвуш Стружэцкі:

— Сапраўды, беларуская мова — адзін з важнейшых складнікаў беларускай культуры, адметнага фарміравання яе этнічных рысаў. Калі быць больш канкрэтным, магу сказаць, што сёння для Міністэрства культуры, як і для большасці арганізацый культуры моўнай праблемы не існуе. Іншая справа як шырока яна выкарыстоўваецца ў паўсядзённым жыцці. Але ўся сістэма дзейнасці Міністэрства кльтуры скіравана на падтрымку і папулярызацыю беларускай мовы. Магу гэта пацвердзіць канкрэтнымі прыкладамі: уся заканадаўчая і нарматыўная база ў сферы культуры распрацаваная і прынята на беларускай мове. Справаводства ў Міністэрстве культуры вядзецца на беларускай мове. У выпадках, калі да нас звяртаюцца на рускай мове з улікам двухмоўя мы вядзём перапіску, перамовы, сустрэчы на рускай мове. Але для нас гэтай праблемы няма. Хоць ёсць супрацоўнікі, якія слаба валодаюць беларускай мовай. Важны для гэтага праект разам з Міністэрствам інфармацыі "Год кнігі". Мы падтрымалі ідэю аб распрацоўцы нацыянальнай праграмы чытання.

Ёсць праблема псіхалагічнага плана, што многія не спрабуюць адаптавацца ў канкрэтную рэальную сітуацыю. Практычна абсалютная большасць валодае беларускай мовай, гатовыя яе ўжываць, але ў канкрэтнай сітуацыі не гатовыя ёй карыстацца. Думаю, што гэта агульная праблема нашага грамадства. Беларуская мова павінна пастаянна гучаць у сродках масавай інфармацыі, па радыё, тэлебачанні, ёй павінны карыстацца кіраўнікі розных узроўняў. І калі толькі старшыня райвыканкама на пасяджэнні райвыканкама загаварыў на беларускай мове, дзе абмяркоўваецца пытанне культуры, адразу ўсе выступоўцы хуценька перайшлі на беларускую мову і не ўзнікае праблем. Мы павінны даваць стымулы, якія будуць падштурхоўваць людзей карыстацца беларускай мовай.

Аляксандр Лукашанец:

— ...Як мінімум адна беларускамоўная школа, як мінімум адзін беларускамоўны садок павінен быць у кожным раёне. Гэта складаная справа для вырашэння, патрабуе працяглага часу. Але трэба гаварыць пра строгае выкананне існуючага заканадаўства, таму што ў межах яго ўсё гэта можа вырашацца. Тады і да рэкламы адпаведны падыход: 50 % рэкламы павінна быць на дзяржаўнай мове. Часта дзейнічаюць стэрэатыпы моўных паводзін. Змена паводзін патрабуе часу.

Для сучаснай моўнай сітуацыі важна, што сёння мова павінна стаць фактарам кансалідацыі беларускага грамадства, а не фактарам канфрантацыі. Гэта значыць, што сёння павінна вітацца любое беларускамоўнае маўленне. Але пры гэтым мы павінны разумець, ёсць сферы, дзе можа выкарыстоўвацца тая ці іншая мова, і ёсць сферы, дзе абавязкова павінна выкарыстоўвацца толькі беларуская літаратурная мова. Гэта сфера навучання, гэта афіцыйныя сферы ўжытку. Калі ўсе гэтыя моманты будуць выконвацца, то беларуская мова ў XXI стагоддзі не толькі застанецца важнейшым фактарам беларускай нацыянальнай культуры, але і пашырыць свае функцыі як рэальны сродак камунікацыі.

Ларыса Цімошык